

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СИСТЕМИ ТЕХНІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У БУДІВНИЦТВІ

Запровадження у повному обсязі механізмів технічного регулювання у будівництві можливе, передусім, за умови побудови цілісної системи технічного регулювання у галузі, починаючи від визначення основних цілей і принципів цієї системи і закінчуючи її складовими – актами та документами обов’язкового та добровільного застосування.

Окремим питанням формування системи технічного регулювання приділялася увага багатьох практиків і науковців. Серед них: Д.В. Барзилович, В.Г. Тарасюк, М.Л. Гринберг, М.В. Омеляненко та інші.

Основною метою цієї публікації є визначення концептуальних засад технічного регулювання у будівництві, які можуть бути покладені в основу виконання першочергових заходів щодо створення системи, спрямованої на формування повноцінного середовища для життєдіяльності людини.

Характеристики продукції будівництва та процесів її створення завжди були об’єктом державного регулювання. Тому ці питання регулювалися законодавчими та підзаконними актами, документами технічного характеру державного рівня (будівельними нормами та стандартами). Однак з розвитком ринкових відносин в економіці, в тому числі в будівельній галузі, вимоги багатьох документів стали досить зарегульованими, а нормативна база в цілому громіздкою та такою, що не в змозі оперативно реагувати на зміни споживчих вимог до середовища життєдіяльності людини.

Документи нормативної бази в будівництві мають міжгалузевий характер внаслідок того, що об’єкти будівництва та продукція будівельного призначення охоплюють практично всі галузі економіки держави.

З огляду на зазначені обставини та з метою трансформування будівельної галузі у сучасну конкурентоспроможну сферу економіки необхідно в повному обсязі запровадити механізми технічного регулювання у цій сфері економіки.

Д.В. Ісаєнко
кандидат наук з державного управління
Конфедерація будівельників України

На законодавчому рівні вже зроблені певні кроки щодо запровадження технічного регулювання на території України – прийнято та надано чинності Закону України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності». Однак цей документ не враховує в повному обсязі особливості технічного регулювання в будівельній галузі. Деякі положення цього законодавчого акта не можуть бути використані у будівельній галузі – для продукції будівельного призначення та процесів будівництва. Тому для створення повноцінного нормативно-правового поля, яке дозволить у повному обсязі запровадити механізми технічного регулювання у будівництві, необхідне вдосконалення правового забезпечення відповідно до потреб будівельної галузі.

Спроба такої адаптації була зроблена шляхом прийняття Кабінетом Міністрів України Технічного регламенту будівельних виробів, будівель і споруд, який розроблений на основі Директиви ЄС 89/106/ЄЕС та визначає основні вимоги до споруд і продукції будівельного призначення, а також основні процедури підтвердження відповідності продукції.

Аналіз світової та вітчизняної практики технічного регулювання в будівництві та застосування документів при проектуванні та будівництві свідчать, що прийняття тільки законодавчих актів без конкретизації їх положень у вигляді актів та документів технічного характеру (будівельні норми, стандарти) не дає можливості забезпечити досягнення цілей технічного регулювання і, зокрема, дотримання вимог безпеки на всіх етапах життєвого циклу об’єктів будівництва та продукції будівельного призначення.

Концептуальні засади технічного регулювання у будівництві дозволяють сформулювати умови для запровадження в повному обсязі механізмів технічного регулювання з метою створення безпечного для життєдіяльності людини середовища.

Концептуальні засади повинні враховувати такі особливості об'єктів будівництва та продукції будівельного призначення:

- споруди, як правило, призначені для використання та експлуатації протягом тривалого терміну, їх конструкції, вимоги яких визначають механічну безпеку споруди, в більшості випадків розраховуються на весь термін експлуатації споруди та не підлягають заміні, у зв'язку з цим оцінювання та підтвердження відповідності продукції будівельного призначення вимогам безпеки повинні здійснюватися як під час будівництва, так і в процесі її експлуатації;
- місце розташування кожної споруди, як правило, не може змінюватися під час експлуатації, оскільки на її життєвий цикл суттєво впливають характеристики земельної ділянки, особливості містобудівних обмежень, кліматичні умови району будівництва, архітектурні та функціональні завдання, які вирішуються під час будівництва, а також особливості технологічних процесів, для здійснення яких призначений цей об'єкт. Тому споруда на відміну від промислової продукції будівельного призначення не може бути об'єктом процедур постановки на виробництво, в тому числі шляхом виготовлення та випробувань дослідних зразків для подальшого затвердження технічної документації;
- споруда повинна відповідати проектній документації, яка має бути розроблена згідно зі встановленими вимогами, в тому числі для реалізації вимог технічних регламентів. Нагляд за відповідністю споруди встановленим вимогам повинен здійснюватися як у процесі будівництва, так і під час експлуатації.

Слід зазначити, що, як свідчить аналіз світової практики технічного регулювання у будівництві, в більшості країн як правові акти затверджується мінімальна кількість документів. Конкретні вимоги до продукції будівельного призначення визначаються в документах доб-

ровільного застосування, які мають бути доказовою базою дотримання вимог технічних регламентів.

З урахуванням зазначених особливостей концептуальні засади повинні містити основні положення щодо розроблення, прийняття та виконання вимог технічних регламентів, будівельних норм і стандартів у галузі будівництва, а також процедур оцінювання та підтвердження відповідності продукції будівельного призначення та інших об'єктів технічного регулювання у галузі будівництва цим вимогам.

Основні цілі та принципи технічного регулювання у будівництві.

Технічне регулювання у будівництві має на увазі створення нормативного забезпечення будівельної галузі для формування безпечного середовища для життєдіяльності людини з урахуванням сталого розвитку природного середовища, а також запровадження та функціонування механізмів, які створюють сприятливі умови для саморегулювання ринкових відносин між виробниками, постачальниками та споживачами продукції, послуг і процесів, пов'язаних зі створенням продукції будівельного призначення та елементів середовища життєдіяльності людини. Це поняття визначає основну мету технічного регулювання в галузі.

Основним стратегічним завданням технічного регулювання в галузі будівництва є формування нормативної бази, інтегрованої у міжнародний нормативно-правовий простір технічного регулювання в будівництві.

Таким чином, технічне регулювання здійснюється шляхом розроблення, прийняття, застосування та виконання обов'язкових і добровільних вимог до об'єктів будівництва та продукції будівельного призначення, а також процедур оцінки та підтвердження відповідності.

Основними принципами технічного регулювання у будівництві є принципи розвитку, системності, об'єктивності, послідовності.

Об'єктами технічного регулювання у будівництві є:

- планувальна організація території;
- функціональне зонування території України та її частин;
- планувальна організація території населеного пункту та його частин зі спільною плануваль-

- ною структурою, об'ємно-просторовим рішенням, інженерно-транспортною інфраструктурою, комплексом об'єктів будівництва;
- будівлі та споруди житлового, громадського, промислового та іншого призначення, їх комплекси, об'єкти благоустрою, садово-паркової та ландшафтної архітектури;
 - матеріали, складники, обладнання, системи, правила, процедури, методи, діяльність чи її результати, включаючи продукцію, персонал, системи управління, в тому числі ті, до яких застосовується оцінка відповідності;
 - сумісність матеріалів, складників, обладнання, систем;
 - функції;
 - вимоги до термінології, позначення, фасування, пакування, маркування та етикетування тощо.

Основні завдання Системи технічного регулювання у будівництві.

Технічне регулювання повинно сприяти вирішенню завдань, які стоять перед будівельною галуззю, та відповідно до мети технічного регулювання забезпечити:

- безпеку споруд і продукції будівельного призначення, процесів їх створення, експлуатації та ліквідації для життя та здоров'я людей, майна та довкілля;
- відповідність споруд і продукції будівельного призначення своєму призначенню та створення сприятливих умов життєдіяльності користувачів та інших осіб;
- захист споруд і продукції будівельного призначення та людей від несприятливих впливів у розрахункових умовах експлуатації з урахуванням ризику виникнення надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру;
- надійність і якість будівельних конструкцій та основ, систем інженерного обладнання, споруд;
- захист довкілля від несприятливих впливів споруд;
- раціональне використання природних, матеріальних, паливно-енергетичних і трудових ресурсів;
- створення умов для науково-технічного прогресу у галузі будівництва;

- підвищення конкурентоспроможності споруд, продукції, робіт і послуг;
- співставність результатів досліджень, випробувань і вимірів;
- взаємозамінність продукції будівельного призначення;
- взаєморозуміння при здійсненні всіх видів діяльності у будівельній галузі та усунення технічних бар'єрів у міжнародній співпраці.

Основними обов'язковими для застосування та виконання є наступні вимоги:

- забезпечення механічного опору та стійкості. Навантаження та впливи на споруду під час зведення та експлуатації не повинні призводити до руйнування її в цілому чи окремих її частин і деформації, більшої за ту, що допускається будівельними нормами;
- дотримання таких вимог пожежної безпеки:
 - збереження несучої здатності конструкцій протягом визначеного часу;
 - обмеження поширення вогню та диму в споруді, а також на сусідні споруди і прилеглі території;
 - забезпечення евакуації людей із споруди або їх рятування в інший спосіб;
 - забезпечення безпеки рятувальних команд;
- забезпечення:
 - безпеки життя і здоров'я людини та захисту навколишнього природного середовища. Споруда повинна відповідати вимогам законодавства з питань охорони здоров'я людей та навколишнього природного середовища;
 - безпеки експлуатації. У процесі експлуатації споруд повинні бути виключені ризики нещасних випадків;
 - захисту від шуму. Рівень шуму та вібрації у спорудах не повинен перевищувати встановлені норми;
 - економії енергії. Під час проектування, зведення споруди та її обладнання слід забезпечити ефективне використання енергії, необхідної для експлуатації, з урахуванням кліматичних умов.

Основні обов'язкові вимоги до об'єктів технічного регулювання у будівництві встановлюються в технічних регламентах, які розробляються та приймаються відповідно до законодавства.

Крім того, споруди повинні відповідати обов'язковим вимогам, які містяться в будівельних нормах, а також у містобудівній документації, що розробляється відповідно до законодавства.

Для забезпечення дотримання вимог технічних регламентів з будівництва та в якості їх доказової бази, а також для формування сприятливого середовища життєдіяльності людини, забезпечення відповідності споруд і продукції будівельного призначення функціональному призначенню, експлуатаційній придатності та довговічності будівельних конструкцій та інженерних систем споруд, раціонального витрачання матеріальних і енергетичних ресурсів при їх будівництві та експлуатації формується Система технічного регулювання у будівництві, яка складається (крім технічних регламентів) із документів, призначених для застосування на обов'язкових і добровільних засадах. У документах Системи загальні вимоги технічних регламентів (цілі нормативних вимог) конкретизуються щодо конкретних об'єктів технічного регулювання у будівництві через функціональні вимоги та критерії (комплекси критеріїв) для оцінки характеристик об'єктів технічного регулювання.

Оцінка відповідності споруд, процесів, продукції будівельного призначення, робіт і послуг виконується з метою встановлення її відповідності обов'язковим вимогам технічних регламентів і будівельних норм, а також вимогам зазначених у договорах і в завданнях на проектування, національних стандартів та інших нормативних документів.

Технічні регламенти, будівельні норми та нормативні документи у будівництві в сукупності утворюють Систему технічного регулювання у будівництві.

Технічні регламенти у галузі будівництва.

Розробляються та приймаються відповідно до законодавства. Основоположним регламентом повинен стати технічний регламент «Про основні вимоги до будівель та споруд, а також умови розміщення на ринку будівельних виробів, гармонізовані з нормами законодавства Європейського Союзу», який на сьогодні розроблений на основі Регламенту (ЄС) № 305/2011 [1] та визначає основні вимоги до споруд, а також засади декларування будівельних виробів.

В основоположному технічному регламенті повинні бути встановлені вимоги до забезпечення безпеки споруд на всіх етапах їх життєвого циклу, включаючи інженерні вишукування, проектування, будівництво, експлуатацію та ліквідацію (знесення). Як доповнення до основоположного технічного регламенту можуть розроблятися спеціальні технічні регламенти, в яких встановлюються специфічні вимоги безпеки окремих елементів споруд певного призначення.

Спеціальні технічні регламенти можуть розроблятися в тих випадках, коли безпека певних об'єктів не забезпечується повністю на основі вимог основоположного технічного регламенту.

Технічні регламенти у галузі будівництва формуються з урахуванням найновіших досягнень науки, техніки та технології. При цьому повинні враховуватися також вимоги технічних регламентів, прийнятих відповідно до законодавства, у сфері захисту життя, здоров'я та майна громадян, а також довкілля.

При встановленні вимог технічних регламентів повинні враховуватися рекомендації міжнародних організацій у сфері ліквідації бар'єрів для міжнародної торговельної співпраці у будівництві.

Інші документи Системи технічного регулювання у будівництві.

Документи (крім технічних регламентів), що входять до складу Системи технічного регулювання у будівництві, розробляються з метою міжгалузевого регулювання в будівництві.

До складу Системи технічного регулювання у будівництві повинні входити: будівельні норми; національні стандарти та стандарти-настанови; технічні свідоцтва.

Будівельні норми розробляються для обов'язкового застосування на всіх етапах життєвого циклу об'єкта технічного регулювання у будівництві. Вони містять цілі нормативних вимог, які не є основними з питань безпеки, функціональні вимоги до об'єктів технічного регулювання у будівництві, критерії (комплекси критеріїв) для оцінки характеристик об'єктів технічного регулювання у будівництві.

Будівельні норми затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у галузі будівництва.

Національні стандарти та стандарти-настанови розробляються для добровільного застосування. Національні стандарти та стандарти-настанови можуть бути обов'язковими для застосування у випадках:

- посилення на них в обов'язкових до виконання документах;
- коли виробник продукції бере на себе зобов'язання виготовляти продукцію згідно з цим стандартом.

Національні стандарти та стандарти-настанови приймаються Національним органом стандартизації на основі пропозицій центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у галузі будівництва. Як правило, вони визначають вимоги до продукції будівельного призначення, її властивостей, сфери застосування тощо.

Національні стандарти-настанови, здебільшого, містять вимоги до процесів, процедур, послуг у галузі будівництва та промисловості будівельних матеріалів.

Національний стандарт може бути регламентним стандартом – документом, який у разі добровільного застосування надає презумпцію відповідності будівельного виробу основним вимогам до споруд.

Для продукції будівельного призначення, на яку відсутні нормативні вимоги в чинних нормативних документах, може надаватися технічне свідоцтво, яке містить інформацію про загальний опис будівельного виробу, сферу його застосування; торговельну марку; власне найменування виробника; контактну адресу; перелік експлуатаційних характеристик (показників);

код органу технічної апробації, визначений згідно із встановленим порядком надання статусу органу технічної апробації відповідно до визначеної сфери діяльності; посилання на методи, методики та критерії оцінки стабільності його експлуатаційних характеристик (показників); дату видачі технічного свідоцтва.

Також до Системи технічного регулювання у будівництві входять регламентні технічні умови – регламентний стандарт або технічне свідоцтво, дотримання вимог яких підтверджує виконання вимог законодавства щодо споруд і будівельних виробів та надає презумпцію відповідності будівельного виробу основним вимогам до споруд.

Висновок. Реалізація викладених концептуальних засад можлива за умов внесення відповідних змін до законодавчого забезпечення та деяких підзаконних актів, що регулюють діяльність у галузі будівництва та промисловості будівельних матеріалів. Ця робота повинна здійснюватися системно та послідовно, тим паче що перші кроки у цьому напрямку вже здійснено.

Створення повноцінної цілісної системи технічного регулювання у будівництві дозволить сформуванню базис для активного становлення сучасної конкурентоспроможної галузі економіки зі створення повноцінного середовища життєдіяльності людини.

[1] Регламент ЕС 305/2011 / Regulation (EU) № 305/2011 Европейского Парламента и Совета об установлении гармонизированных условий для распространения на рынке строительной продукции и отмене Директивы 89/106/ЕЕС : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.icqcc.eu/userfiles/File/regulation-305-2011.doc

Надійшла 31.01.2019 р.

Інформація

У ТЕХНІЧНОМУ КОМІТЕТІ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ТК 301 «МЕТАЛОБУДІВНИЦТВО»

Відповідно до Програми робіт із національної стандартизації на 2018 рік у ТК 301 було розглянуто і схвалено 12 проектів національних НД, спрямованих на підвищення технічного і якісного рівня вітчизняного металобудівництва, які наразі передані до національного органу стандартизації для затвердження. В цьому переліку:

- ✓ гармонізація EN 1090-2:2012 «Виконання сталевих і алюмінієвих конструкцій. Частина 2. Вимоги до сталевих конструкцій» (нова редакція);
- ✓ гармонізація EN 1090-4:2018 «Виконання сталевих і алюмінієвих конструкцій. Частина 4. Технічні вимоги до сталевих холодноформованих конструкційних елементів для покрівлі, стелі, підлоги та стін»;
- ✓ гармонізація EN 40-5:2002 «Опори освітлення. Частина 5. Вимоги до сталевих опор освітлення»;
- ✓ національний стандарт ДСТУ 8802:2018 «Вироби з тонколистової сталі з захисно-декоративним покриттям для будівництва. Загальні технічні умови» та інші нормативні документи.